

ТРИЗУБ - REVUE HEBDOMADAIRE - **TRIZUB**
UKRAINIENNE

Число 39 (445). Рік вид. X. 28 жовтня 1934 р.

Ціна 2 фр. Prix 2fr.

Париж, неділя, 28 жовтня 1934 року.

Минулого року день 29 жовтня було визначено днем жалоби по жертвах голоду на Україні та протесту проти організації московською совітською владою виморювання голодною смертю українського народу. Цей день було визначено тако-ж днем пожертв для голодуючих.

Як мешканці українських земель по цей бік совітського кордону, так і українські емігранти, що перебувають у розсіянні по цілому світі, — всі відгукнулися на цей заклик. Де тільки не живуть українці, скрізь відбулися жалібні й протестаційні зібрання, на яких винесено було протести проти окупації України московськими хижими варварами, як рівно-ж скрізь було зібрано пожертви для полегшення долі тих наших братів, що гинуть від голоду на своїй багатій землі, яку наїздник ограбував і сплюндрував до тла.

Скрізь як на українських землях, так і на еміграції засновано було комітети допомоги голодним, що й зосередили коло себе акцію зібрання пожертв та вжили заходів, щоб переслати поміч на Україну.

Читачам «Тризуба» вже відомо, чим скінчилися ці заходи як українських, так і чужинецьких організацій для налагодження масової помочі голодуючим («Тризуб», ч. 37 з 14. X с. р., стор. 2). Зібрані засоби поживи совітська влада не дозволила переправити на Україну, приговорюючи тим на смерть тих, кого ще тією допомогою від голодної смерти можна було врятувати.

Забороняючи масову допомогу, вороги нашого народу, з мотивів матеріальної для себе користи, не забороняють одначе індивідуальної допомоги голодуючим, коли ця допомога робиться у чужій валюті, з якої совітська влада користує, забираючи її собі й видаючи замість неї вказаним особам продукти на місці.

Такий спосіб допомоги до крайніх преділів обмежує розміри допомогової акції, так як індивідуальна допомога мусить бути іменною, а у нас немає можливости широких інформацій про імена й адреси, на які допомогу слід зкерувати. Але все-ж такі здреси роздобув.ються і посильна поміч пересилається.

Уміщений в цьому числі «Тризуба» спільний заклик до українського громадянства кількох українських організацій у Франції до збирання кінцем жовтня місяця і в цьому році пожертв для голодуючих на Україні, наводить тако-ж кільки витягів з листів од тих осіб з України, що допомогу одержали.

Хай існують великі перешкоди, хай буде обмежена наша допомога, але допомогти голодуючим ми все-ж мусимо, чим можемо, бо допомога ця є нашим святом обов'язком.

І тому ми, приєднуючи і наш голос до згаданого заклику українських організацій у Франції, звертаємося до всіх українських патріотів, де б вони не перебували, і в цьому році організувати скрізь, де лише можна збірки на користь голодуючих, передаючи зібране найближчим комітетам допомоги голодним на Україні *).

Один із лицарів

З глибоким жалем відзначаємо смерть генерала Юліяна Стахевича, приятеля України, що цікавився українською справою і прислужився до її вивчення. Вміщуємо нижче статтю ген. П. Шандрука, присвячену пам'яті покійного, яку передруковуємо з Польсько-Українського [Бюлетеня ч. 39 з 30 вересня с. р.

Помер св. пам. генерал Юліян Стахевич. Вістка про цю тяжку втрату серед польського суспільства відбилася голосним відгомном, а суспільство українське, на жаль, не багато знає про світлу постать покійного.

Покійний належав до кола тих вірних і жертвенних співробітників маршала Ю. Пілсудського, що вмiли відчути його ідеї й потрапили впровадити їх у життя.

Коли в 1920 році польська армія наказом свого вождя була скерована на поміч Україні для звільнення її від спільного східного ворога, св. п. генерал Стахевич, що перед тим працював над виготовленням планів війни з Москвою, стає начальником оперативного

---

*) Список і адреси комітетів допомоги голодуючим на Україні див. на стор. 16.

відділу верховної команди польських військ, тоб-то в його руках зосереджується відповідальна праця приготування як даних для рішень верховного вождя, так і їх переведення в життя. Св. пам. генерал Стахевич був покликаний на таке відповідальне становище тому, що не тільки знав історію українського народу, але зміг тако-ж уложити суттєву синтезу його стремлень та міг її відчутти. На цьому своєму становищі він уже безпосереднє пізнає український народ, пізнає його вартості та його тяжку долю і стає його щирим приятелем та всіми силами підпирає його збройні змагання проти наїздника.

Ми не могли докінчити діла звільнення батьківщини й були змушені залишити свій край. Опинилися ми тоді на території близького нам польського народу, що гостинно прийняв нас. Тоді не лише широкі кола польського суспільства, зайняті справами власної батьківщини, не розуміли, чому не вертаємо до свого краю, а й серед бувших товаришів по зброї не бракувало голосів — «виноситься». Св. пам. генерал Стахевич належав до кола тих польських патріотів, тих лицарів духа, славних і великих оборонців традицій польського народу — «за вашу й нашу вольність», що співчували нам і завше оточували нас опікою. Бо добре знали вони, що старшина й козак армії Української Народньої Республіки, що на протязі довгих літ боронили свою батьківщину й цілий світ від орд сучасних варварів, не піддадуться ріжного роду заходам ворога і як що повернуться на батьківщину, то тільки після перемоги. Бо вони знали, що поневіряння на чужині, часто в холоді й голоді, не примусять нас до зради наших ідеалів, до зради народу, що покладає на нас усі свої надії і від нас чекає рятунку. Знали, — бо самі перейшли історію жертвенної боротьби за вільну й непідлеглу батьківщину, бо є лицарями духа.

Коли політична ситуація Європи, економічний стан світа, цей мотор політичних констеляцій сьогодняшнього дня, українську справу трохи відсувають, — не переклеслюють, бо cogitamus, ergo sumus, — св. пам. генерал Стахевич виявив нові докази лицарськості своєї душі, даючи можливість своїм українським товаришам по зброї перевести працю над історією минулих боїв. Саме йому завдячуємо попертя Українського Наукового Інституту у Варшаві в справі зібрання й опублікування документів з періоду війни 1920 р. Йому завдячуємо можливість ріжного роду публікацій в органах польської преси про нашу визвольну боротьбу. Тако-ж у великій мірі йому завдячуємо заінтересовання польського суспільства теперішнім станом української справи.

Чи потрапили ми належно оцінити глибоку політичну інтуїцію цього шляхетного лицаря, його ясне передбачення майбутности, лицарскість його душі?

Так. Ми є народом, — а значить потрапимо оцінити шляхетну лицарськість св. пам. генерала Юліяна Стахевича.

П. Шандрук.

Третій делегатський з'їзд української еміграції у Польщі

(Лист із Варшави)

Третій делегатський з'їзд української еміграції у Польщі відбувся у Варшаві 28. IX—1. X с.р. З'їзд відкрив вступною промовою голова УЦК п. М. Ковальський. Вітаючи представників української еміграції від імени Українського Центрального Комітету в Польщі, він підкреслив значіння цього чергового з'їзду та торкнувся політичної й економічної ситуації, що характеризувала моменти скликання II-го і III-го делегатських з'їздів.

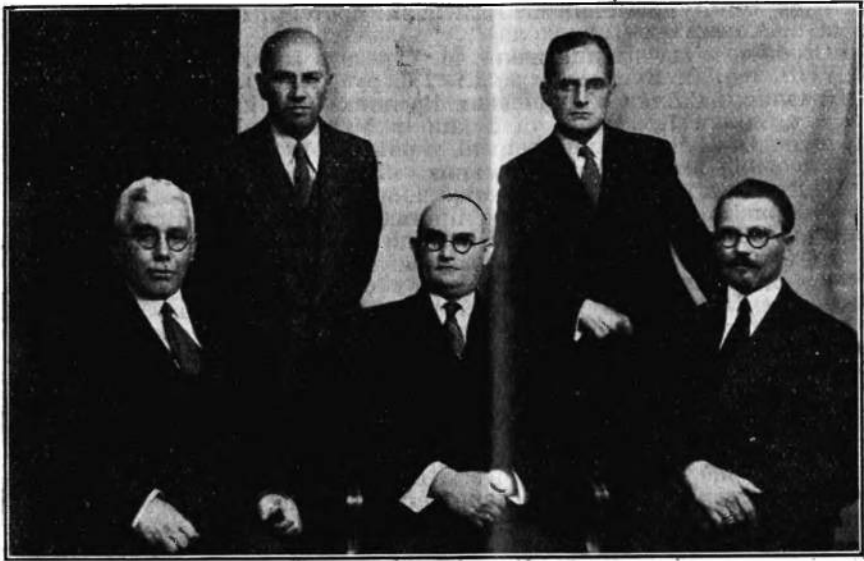
На з'їзді були заступлені наступні осередки скупчення української еміграції у Польщі: Александрів-Куявський, Августів, Барановичі, Бабино, Берестє, Біловіжжа, Білосток, Варшава, Гайнівка, Гдиня, Івацевичі, Іновроцлав, Каліш-місто, Каліш-станиця, Ковель, Краків, Кциня, Лодзь, Луцьк, Люблін, Львів, Озери, Плотично, Петрків, Познань, Порічча, Перемишль, Пиздри, Рейовець, Рівне, Скальмержиці, Слонім, Сосновець, Стшалково, Тарнів, Тересполь, Торунь, Ходзєж, Холм, Ченстохова, Щепіорно.

Згадані осередки репрезентували наступні делегати: ген. Г. Базильський, коз. Ю. Бебешко, сотн. Г. Безносок, ген. Є. Білецький, підхор. Ф. Боднар, сотн. І. Бугрим, ген. А. Вовк, сотн. Я. Вовченко, сотн. М. В'юн, інж. М. Гавриленко, сотн. І. Герман, сотн. В. Дем'яненко, сотн. П. Денисенко, полк. А. Долуд, пор. Г. Дидикало, чот. Д. Євмененко, пор. А. Жилінський, ген. О. Загородський, пор. Н. Зіневич, бунч. І. Івашенко, сотн. В. Корнійв, хор. А. Ковалів, хор. Ю. Коваленко, полк. О. Кузьминський, бунч. С. Лемпій, полк. І. Литвинено, підх. І. Макогон, сотн. М. Мар'яшенко, уряд. Г. Мироненко, підп. В. Молодовський, чот. О. Олексіенко, підх. Д. Остапчук, підх. Д. Пасішниченко, коз. М. Петровський, хор. С. Поляків, полк. Пономаревський, підполк. В. Присяжнюк, полк. Рибалко-Рибальченко, інж. Д. Росомаха, уряд. І. Савлучинський, ген. В. Сальський, п. І. Свідерський, підп. М. Середа, підп. С. Скрипка, пор. К. Сокирський, коз. М. Ставничук, пор. Я. Фартушний, сотн. В. Федоренко, сотн. О. Федорович, підп. М. Федченко, пор. І. Хмара, інж. О. Чарський, ген. П. Шандрук, уряд. В. Шевчук, д-р П. Шкурат, лейт. С. Шрамченко, п. І. Штундер, підп. М. Янів, пор. П. Ярмак.

На пропозицію п. М. Ковальського з'їзд вшанував вставанням пам'ять усіх, що полягли в українській визвольній боротьбі, на чолі з Головним Отаманом С. Петлюрою, і що передчасно померли в тяжких умовах перебування на чужині.

На голову з'їзду було обрано ген. В. Сальського, котрий звернувся до присутніх з промовою, в якій підкреслив вагу 3-го делегатського з'їзду української еміграції у Польщі і коротко торкнувся як сучасного положення українського народу під большевицьким пануванням, так і сучасних завдань української еміграції.

«Стаю перед вами в повній свідомості того, — сказав, між иншим, ген. В. Сальський, — що вага сьогоднішнього з'їзду полягає не в тому, що він рідко збирається, не в тому, що українська еміграція в Польщі найчисленніша, а в тому, що ми, зібравшись тут в сьогоднішній переломовій хвилі, репрезентуємо наш нарід. Там, на Україні, йде вперта боротьба, що має в своїх підставах суперечність інтересів України й Москви. В цій боротьбі стоять проти себе: окупант, що втратив надію на приборкання українського народу і що не перебірає в засобах до його фізичного нищення, та безборонний український народ, що ставить опір де лише може і як лише може, що ще скаже своє останнє слово у відповідну хвилину і у відповідних обставинах».

Головна Управа Українського Центрального Комітету у Польщі, що перед 3-ім делегатським з'їздом склала свої повноваження.

Сидять зліва направо: ген. В. Куц, голова М. Ковальський, полк. М. Садовський. Стоять зліва направо: інж. П. Сікора, інж. В. Яновський.

Ген. В. Сальський підкреслив далі, що українська еміграція є щасливою, що в цій боротьбі українському народстві присвічують ті-ж цілі, які світили їй в її минулій збройній боротьбі і якими живе вона сьогодні. В цьому для української еміграції джерело її витривалості та надії на кращу будучину.

«Горі маємо серця!— звертається ген. В. Сальський до присутніх. — Як не гострі злидні нашого щоденного життя, але всі не можуть зламати духа нашої еміграції та її віри в перемогу її стремління. Найті військові традиції і військове чуття, що заховали ви в собі і до нині, най залишаться вони для вас назавжди найбільшою святістю у вашому житті».

Промову ген. В. Сальського з'їзд прийняв довгими оглєсками.

До президії з'їзду було обрано далі: на заступників голови — ген. П. Шандрука і ген. А. Вовга, а на секретарів — сотн. І. Германа та пор. К. Сокірського.

В численних телеграфічних і листовних привітаннях, які було зачитано після цього, з'їзд вітали: В. Прокопович, Головна Еміграційна Рада, Український Науковий Інститут у Варшаві, Український Високий Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова в Празі, Музей Визвольної Боротьби України в Празі, Українське Воєнно-Історичне Товариство, Головна Управа Союзу Організацій Українських Інженерів на еміграції, Союз Українських Журналістів та Письменників на чужині, редакція журналу «Гуртуємося», Генеральна Рада Союзу Українських Емігрантських Організацій у Франції, Союз Україно-Емігрантск у Польщі, Українська Школа ім. С. Петлюри в Каліші, Товариство Допомоги Українським Студентам м. Варшави, група українських збігців з Селсвок, що перебуває в Гельсінгах.

Крім того, привітання ще надіслали: протопр. Пашевський з Луцька та п. Хоменко з Тарнопоя.

Особисто з'їзд вітали: пполк. М. Серета в імені Т-ва б. Вояків Армії УНР, ген. В. Куш від редакції «Табору», ген. О. Загородський в імені Правління Спільки Українських Воєнних Інвалідів, д-р А. Лукашевич від Спільки Інженерів та Техників Українців-Емігрантів у Польщі, полк. О. Кузьмінський в імені української еміграції у Львові, ген. Є. Білецький від групи українських емігрантів у Бабині.

Писемно з'їзд вітала тако-ж редакція «Тризуба».

В привітаннях цих вояцтво пригадало свою готовність стати під прапори визвольної боротьби, інваліди просили пам'ятати, що вони не загубили тих цнот, якими пишалася армія УНР, і закликали до єдності, що панувала завжди на полях боїв. Зрозуміти вагу моменту закликало і львівська та бабинська українські емігрантські колонії.

З'їзд доручив президії вислати подяку всім, що надіслали привітання, і оваційно ухвалив привітати свого найвищого провідника Головного Отамана А. Лівичького наступною телеграмою:

«До Пана Головного Отамана Андрія Лівичького.

3-й делегатський з'їзд Т-ва «Український Центральний Комітет у Польщі», що об'єднує майже всю перебуваючу в Польщі українську політичну еміграцію і яка збройно боролася в шерегах Армії за визволення батьківщини з московської неволі, розуміє свою велику відповідальність перед народом і тому в однозгіднім вияві своїх патріотичних почувань складає Тобі, Пане Головний Отамане, запевнення глибокої віри в остаточну перемогу, запевнення повсякчасної готовності під Твоїм високим проводом скласти своє життя за батьківщину.

На Твої руки, Пане Головний Отамане, з'їзд складає безмірну відданість для цілого нашого народу, що терпить муки в московській неволі, за Твоїм посередництвом закликає братів-мучеників не тратити віри й бути готовими до боротьби та перемоги.

Слава Україні! Слава Панові Головному Отаманові!»

Рівно-ж довготривалими оплесками було ухвалено надіслати привітання до пана Президента Річипосполитої Польської, до першого маршалка Польщі Й. Пілсудського і до п. голови ради міністрів д-ра Л. Козловського.

Обравши персональний склад комісії організаційної, правничої, культурно-просвітньої та ин., з'їзд перейшов до справоздань Головної Управи УЦК та її центральних органів.

Варшавянини.

(Далі буде)

Чергові конференції у Женеві

Комунікат Українського Товариства для Ліги Націй.

(Докінчення)

Виступ польського міністра закордонних справ та українська позиція.

Другим по значенню фактом останньої асамблеї Ліги Націй була «бомба міністра Бека». Себ-то а) його пропозиція поширити, генералізувати міжнародне забезпечення прав меншостей на всі країни та б) заява, що до переведення цієї генералізації Польща зрігається від даних нею зобов'язань що-до меншостей, права яких віднині будуть забезпечені тільки самою польською конституцією.

Відомо, що генералізація не зустрічас великого співчуття саме у великих держав, бо заявляють, що у них «меншостей немає», але противляться все-ж генералізації, бо не певні, що ці меншості раптом не з'являться. Особливо противилася цьому завжди Італія. Друга-ж частина заяви п. Бека занепокоїла і Францію, й Англію, що це був акт одностороннього порушення договору, гарантованого саме цими державами. Особливо збентежилась Франція, що так уперто стоїть на непорушності трактатів. Про становище самих меншостей, про те, як це відіб'ється на їх житті, великі пани, звичайно, мало думали, але в колах так званих меншостей, не кажучи вже про українців, ця заява викликала справжню сенсацію.

Коли справу вступу совітів до Ліги Націй було порушено на Унії тільки українським та грузинським делегатами, «бомба Бека» була центром цілої сесії. Обмірковували її перше в юридично-політичній комісії, потім в меншостевій.

В першій обговорювались справи з погляду чисто правничого. Пані Бакер-ван-Боссе (Голандія) резюмувала відповідно дебати в Лізі Націй. Психологічно розуміючи, що Польща нині не може підлягати тим виключним правилам, які вона підписала 15 років тому, в момент свого утворення, пані Бакер особливо настоювала на недопустимості форми, себ-то унілатерального зривання своїх зобов'язань. Д-р Вільфан (словинець, голова конгресу меншостей) вказував, що ця заява загрожує всім меншостям в цілому, бо й інші держави можуть піти тим же шляхом, оскільки заява польського міністра не зустріне жадних санкцій.

Дуже лагідно, але рішуче промовляв делегат Франції проф. Ссель, що вказував на те, що кожний член Ліги Націй, як кожний член будь-якого товариства, мусить виконувати зобов'язання, взяті ним на себе перед цим товариством, оскільки цей член хоче до нього належати. Польща зобов'язана підлягати прийняттю на себе зобов'язанням що-до меншостей і процедурі в Лізі, і він сподівається, що заява п. Бека не буде мати практичних наслідків. В цьому дусі п. Ссель вносить резолюцію.

Далі слово бере проф. Шульгин. Промовець, заявляючи, що друга частина заяви п. Бека дуже збентежила українське громадянство в Польщі, говорить:

«Це збентеження не можна не зрозуміти. Як я вже тут не раз заявляв, наше товариство репрезентує безпосереднє Велику Україну, поневолену совітами. Речниками українців з Галичини чи Волині являються, безперечно, українські депутати до польського сейму, і я ще раз висловлюю свій жаль, що вони не репрезентовані в самій Унії. Відразу-ж по заяві міністра Бека з'явилася в «Ділі» декларація голови Українського Парламентарного Клубу д-ра Дмитра Левицького. В цій заяві д-р Левицький цілком справедливо вказує, що процедура міжнародного забезпечення прав національних меншостей не дала досі жадних практичних позитивних наслідків. Все-ж існування можливості апелювати до Ліги давало принаймні моральне задоволення, і тим часом д-р Левицький гадає, що українське населення Польщі не позбавляється заявою п. Бека свого права на скарги до Ліги. Ви не здивуєтесь, що ми, українці, маючи зрозумілі побоювання, не будемо все-ж тут виступати в ролі гарячих захистників існуючих трактатів, що не дали нам жадної користі.

«Цією промовою я хочу перш за все сфласти наше співчуття й наші гарячі симпатії до змагань наших братів, що живуть під Псльшею. По суті справи я резервую за собою право висловитись ще в меншостевій комісії».

Дуже довго промовляв польський делегат п. Ліпаневич, що доводив несправедливість того, щоб Польща мала міжнародні зобов'язання,

яких інші є позбавлені, і різними прикладами доводив необхідність генералізації. По суті-ж він, як представник опозиції, гадає, що польський уряд мусить безпосередньо сам дати далеко ширші права, ніж ті, що їх меншості мають і що є забезпечені трактатами.

Були ще інші менш значні інтервенції, і в результаті збори прийняли, проти одного польського глосу, таку резолюцію:

«Комісія (правна і юридична), гадаючи, що кожний уряд є позбавлений права одмовитись од певних законних зобов'язань, що випливають з приналежності його до міжнародного товариства, сподівається твердо, що кінцева частина декларації міністра закордонних справ Польщі, зроблена ним в асамблеї в справі режиму меншостей, не буде мати практичних наслідків і просить польське товариство довести цю точку погляду до відома свого уряду».

Через два дні в меншостевій комісії під головуванням п. Бакер-ван-Боссе дебати знову розпочались. На цей раз вони звернені були на більш загальні теми і зокрема на бажаність чи небажаність генералізації міжнародного забезпечення прав меншостей.

З більшою промовою знов виступив проф. Шульгин. Констатуючи, що міністр Бек тільки зняв з порядку денного цієї сесії справу генералізації і що польська делегація від свого домагання не відпрілася, що ця справа стоїть фактично і нині на порядку деннім, промовець нагадає, що українське товариство завжди ставилось позитивно до генералізації. Останню проф. Шульгин зв'язує з справою міжнародної гарантії прав людини. Про це в Фолькстоні вже було винесено резолюцію. Гарантія прав меншостей і прав людини, як індивідуума, є близькі між собою, але одна не покриває другої. Права меншостей передбачають гарантію де-яких чисто об'єктивних інтересів, яких гарантія прав індивідуума передбачати не може. Завданням Унії, на думку українського делегата, є поєднати між собою обидва ці принципи.

«Це для нас, українців, — продовжує проф. Шульгин, — має величезне значіння з огляду на те становище, в якому знаходяться наші громадяне, напр., під совітами. Що-ж до другої частини декларації п. міністра Бека, то перш за все мушу нагадати сказане мною в юридично-політичній комісії. Дотеперішня процедура забезпечення прав меншостей через Лігу Націй нічого позитивного не дала для українців. Не збільшилась, а зменшилась за цей час кількість українських шкіл в Галичині, університету українського й досі немає, про заповіджену польським урядом автономію нічого навіть не чути. Процедура забезпечення справ меншостей має ту хибу, що всна торкається тільки конкретних фактів, в справі яких подано заінтересованими обгрунтовану заяву. Ліга Націй ввесь час хотіла лікувати наслідки, не дбаючи про причини, що породжують ці наслідки, про загальну ненормальність становища тої чи иншої меншости. І все-ж, як це сказав у своїй декларації д-р Д. Левицький, ця процедура давала принаймні моральне задоволення тим, що могли олверто сказати про свою біду... Що-ж буде далі? Ми винесли в иншій комісії резолюцію з побажанням, щоб друга частина декларації міністра Бека лишилася без наслідків. Бажати нам ніхто цього не забороняє, але такі рішучі заяви без наслідків лишитись не можуть. Нас турбує звичайно те, як це відіб'ється на загальному становищі українців під Поль-

---

Складайте пожертви для голодуючих на Україні!

щею. Бачимо дві можливості: все лишиться по-старому, सब-то нічого доброго не буде, і занепокоєні представники українців під Польщею не тільки не зменшать своєї активності перед Лігою, а будуть що-раз більше використовувати своє право на петиції, яке зрештою відразу зарезервував за собою д-р Левицький. Чи буде польська делегація в Лізі Націй на це відповідати, чи ні, — інше річ, але певних утруднень морального порядку це їй не позбавить. Інша-ж можливість полягає в тім, що польський уряд, зважившись на такий поважний крок, як виступ міністра Бека, вирішив довести, що, скинувши міжнародну опіку, він лігше може послугожити навіть найсприятливішим відносинам, як відносинам польсько-українським, та розрішити відразу такі поважні справи, як справа шкільництва, університету, автономії й т. д. Встановивши шляхом концесій порозуміння з найбільшою з своїх меншостей, урядові польському лишилося б тільки знайти правні форми, щоб із заінтересованими державами полагодити юридичну сторону справи, яка після переведення реальних реформ в краю, не буде мати вже того пекучого значіння, як нині. Як саме розвернуться події, це залежить, таким чином, в першу чергу від самого польського уряду».

В комісії виступав ще проф. Сельський, що цілковито майже приєднувався до теоретичної частини промови українського делегата в справі гарантії прав людини, вказуючи на необхідність санкцій і надання права кожному індивідууму шукати цих санкцій в міжнароднім трибуналі.

Д-р Вільфан гаряче критикував політику асиміляції, як небезпечну й негідну, вигликаючи своєю заявою загальне співчуття.

Виступав проф. Бакса (Чехословачина), обстоюючи справу генералізації прав меншостей. П. Ліпацевич (Польща) пропонував відразу прийняти резолюцію про генералізацію в редакції польської делегації в асамблеї. Але цю пропозицію було перелано в спеціальну підкомісію, яку саме було створено на писемну пропозицію голови комісії лорда Дікінсона, що пропонував доручити підкомісії студіювати дальший хід подій у Лізі Націй у зв'язку з заявою міністра Бека. На голову підкомісії обрано лорда Дікінсона, а на заступника — пані Баєрван-Боссе.

---

3 міжнароднього життя.

— Три смерті.

До європейських дипломатичних взаємовідносин просочилася і ров. Хорватські терористи, використавши урочистий в'їзд югослов'янського короля Олександра до Франції, вбили його прилюдно на вулиці Марселю, а з ним разом загинув французький міністр закордонних справ Луї Барту, що їхав з королем в одному авті, та кілька осіб з людського натовпу, що вітав короля-гостя. Наше негативне ставлення до системи політичного терору, як послідовних його противників, наше співчуття забитим людям та їх народам — виявлені в іншому місці «Тризуба». Не будемо тако-ж говорити й про подробиці кривавої марсельської трагедії та про перебіг слідств з її приводу. Про все те читачі мають знати з газет тих країн, де їм доводиться перебувати, бо схвилювала ця подія цілий світ, і світова преса дуже пильно слідкує за всім, що так чи інакше з нею зв'язано.

Пресовий інтерес до цієї справи цілком виправданий. І не лише тому, що подорож короля Олександра до Франції мала стати підгла-

дом для великих рішень, що торкалися найбільше Балканів та Середньої Європи, але ще й тому, що в Марселі загинули не аби які люди. Про короля Олександра на цьому місці заходила мова, — з того часу, як він, зневірившись у можливості правити своїм королівством у парламентарний спосіб, став диктатором і змагався радикальними централістичними заходами перевести не лише формально, але й фактично національне об'єднання сербів, хорватів і словінців.

Життя цієї людини подібне до фантастичного фільмового роману. Дитиною живе на вигнанні в Женеві, пізніше — в Петербурзі; юнаком, разом з батьком, повертається до королівського палацу в Білгороді і стає наслідником трону, хоч і був він не першим, а другим сином свого батька-короля. Приймає активну участь у балканських війнах, у 26 літ регент, бо батько тяжко захворів, і зараз-же після того стає до бою з Австро-Угорщиною, поклавши тим початок європейської війни. Відомі сербські перипетії з тої війни. Під натиском переважаючих сил сербська армія через дикі албанські гори виходить до Адриатики, а з тим і на вигнання, що тяглося до кінця війни. Королевич-регент останній покидає сербську територію, останній сідає на пароплав, що везе його за його армією до Корфу, поділивши перед тим з вояками своїми всю їх біду, всі їх військові та інші негоди. З Корфу висилає він до французького головного командування класичну своїм лаконізмом телеграму: — Сербії нема, армія зосталася; вона готова до служб на союзному фронті. — Служба та знайшлася для сербської армії на салонікському фронті.

За час дальшої війни королевич-регент, як і бельгійський Альберт I, своєю поведінкою довів перед світом, що він має право бути королем не тому тільки, що народився од батька-короля, але й тому, що виправдав чином своє народження. Далі — йдуть великі успіхи: перемога на фронті, замирення, об'єднане королівство сербів, хорватів і словінців — вимріяна Югославія, щасливе родинне життя, три сини, високе значіння в міжнародніх взаємовідносинах, а за всім тим негадана смерть у 46 літ, тоб-то в розквіті життєвих сил, надії і можливостей.

Вище вказано, що життя короля Олександра подібне до фантастичного роману. Такий роман, начеб-то, за нього і був уже написаний літ сорок тому, коли він був ще дитиною; мав він пророчу для того часу назву: «Андрій, король югослов'янський» і належав перу, коли пам'ять нам не зраджує, талановитому польському письменникові Стругові.

Чи дасть які наслідки для внутрішньої еволюції трагічна смерть короля Олександра та які вони можуть бути, на сьогодні не знати. Поки що країна гірко засмучена, але спокійна, і державні її люди — розважливі. Королем, згідно з законом, став одинадцятилітній королевич, однині Перо II, а головним регентом, згідно з заповітом небіжчика, його брат у других королевич Павло.

Луї Барту не був такою яскравою фігурою, як той, кому він нагодою став товаришем на смерть. Його біографія типова для більших державних мужів цілої третьої Французької республіки. Життя його розвивалося в трьох напрямках — він був літератор, історик і політик, і в кожній з тих площин виявив себе, як високо освічена, дуже здібна, чесна, темпераментна й активна людина. Наука і література привели його до академії, політика дала йому не раз позиції міністра, а один раз навіть поставила його була і на чолу французької влади. Він завжди був серед перших людей Франції, але ніколи не був першим серед них; за ним було багато гарного політичного чину, але не було чину великого, який міг би забезпечити йому місце в історії. Цим останнім чином могла чи мала бути його праця, — як міністра закордонних справ великої держави, — над замиренням цілої Європи, над усталенням її status quo, який він присвятив останні місяці свого життя, але кулі хорватського терориста припинили той труд і звели його автора в могилу. Луї Барту загинув на 73 році свого життя. Заступником йому призначено

П'єра Ляваля, що вже був одного разу міністром закордонних справ Франції та з іменем якого зв'язана подорож французьких міністрів до Берліну, перша після великої європейської війни.

Назверх марсельська трагедія має, начеб-то, багато спільного з тим, що сталося двадцять літ тому та що зпричинилося, як перший пре-текст, до великої європейської війни. Тоді в Сараєві, так само в час урочистого переїзду містом, забито було наслідника австро-угорського трону Франца-Фердинанда разом з його дружиною. Виконали це сербо-хорватські терористи, члени таємної організації, що змагалася до об'єднання сербів, хорватів і словінців в одній державі. Але вину за цей акт, з австро-угорського боку, офіційно покладено було на цілу Сербію, що на її чолі, в якості регента, стояв тоді молодий королевич Олександр, пізніше — король югослов'янський. Усім відомі наслідки такого ставлення Австро-Угорської імперії — Сербія зникла з європейської мапи.

Де-що подібного повторюється й зараз. Слідство над авторами атен-тату та пресові звістки подають, що хорватські терористи мали пере-бування з часті в Італії, а найбільше в Угорщині, де ними був навіть організований свій специфічний табор. Певна частина континентальної європейської преси робить з того висновки, що на Угорщину має бути покладена вина за причетність до марсельської трагедії. Проти цього в рішучий спосіб протестує преса англійська. Так News Chronicle з цьо-го приводу пише:

Нема сумніву, що Угорщина дала в себе притулок теро-ристам. Але нема зараз в Європі країни, що не виявила б ана-логічної гостинності тій чи іншій групі політичних емігран-тів. Коли це звати причетністю, то тоді ми всі — убивці. Ніх-то не зважився б одкрито предкласти таке обвинувачення ве-ликій державі. Але помилка думати, що його можна безкарно спрямувати на адресу держави малої. Згадаймо з цього приво-ду австрійський ультиматум Сербії з року 1914.

Частина французької преси, з свого боку, стає на компромісову точку погляду, а саме, після слідства передати всі матеріали до Ліги Націй, щоб вона сама вирішила, що на тому єсть. Цей компроміс у Се-редній Європі знайшов досить багато прихильників, і не виключено, що вже ближчій сесії женевської установи доведеться міркувати над справою марсельської події, яка таким чином може перетворитися в акт великої міжнародної ваги.

* * *

Не минуло й тижня з часу Марсельської трагедії, як Франція вдя-ла нову жалобу, бо в Парижі упокоївся її великий громадянин Раймонд Пуанкаре. Про Пуанкаре багато говорилося на цьому місці; про нього можна було б і треба комусь буде писати цілі томи, бо 74-літнє життя цієї людини органічно зв'язане з життям третьої Французької республі-ки. Він був її витвором, але разом з тим став її втіленням, розумом, голосом і честю. Пуанкаре наче немає власної біографії, його жит-тя немов реєстр його політичної праці на службі Франції, якій він од-дав усе, що мав у своїй душі і у своєму розумі, та яка його се-микрат винагородила — авторитетом і славою. 27 літ — депутат, 33 — міністр, 50 — президент, 66 — диктатор на заклик парламенту і народу, 74 — небіжчик, за яким плаче ціла країна. Його значіння прирівнюють до значіння великого Т'єра. Той врятував Францію після поразки р. 1870-1871 та знову завів її до рангу великих держав; Пуанкаре дав Франції перемогу і врятував її після того від економічної катастрофи. Обидва добре заслужилися перед батьківщиною», живучиючи лаконич-них слів славного римського закону, перейнятого сучасними республі-ками. Пуанкаре вмер, але з ним не одійшла в історію його епоха, як звик-

ли говорити в час смерти подібних йому людей. А це тому, що він не був сам. У нього були близькі йому духом і силою товариші, вихованці третьої республіки, біля нього були й молодші, виховані на зразках з його чину. Такий товариш — зараз стоїть на чолі французької влади — Гастон Думері, такі молодші—члени сучасного кабінету—Тард'є, Ерію, Ляваль та багато інших. Пуанкаре вмер, Франція тим засмучена, але не почуває себе збіднілою. Бо-ж Пуанкаре нічого не взяв у могилу з собою. Усю силу свого духу і свого розуму він передав тим, хто заступив його місце на службі його батьківщині — прекрасній Франції.

Observer.

Від Бібліотеки

Уже від кількох років певні особи й організації складають пожертви на Українську Бібліотеку ім. С. Петлюри в Парижі замість привітань і поздоровлень з нагоди Різдвяних, Новорічних та Великодніх свят.

Завжди вдячна за такі пожертви Рада Бібліотеки, просить українське громадянство і цього року відгукнутися в такий-же спосіб. На свята Рада видасть окремих листок таких осіб та організацій і розішле його всім, що складуть пожертви.

Пі осимо вже тепер озватися як надсилкою пожертви, так і точним текстом привіту і,— при бажанні, — з поданням своєї адреси.

Привіти на Різдвяні й Новорічні свята приймаються до 10 грудня с. р.

Листування й гроші надсилати на адресу: M. Rudicev, 41, rue de La Tour d'Auvergne, Paris 9.

Українська Книжкова Агенція в Парижі

під керовництвом І. Хмелюка

доставляє книжки по українському питанню різними мовами як нові, так і старі (т. зв. оказійні).

Оказійні книжки:

Фр.

А к т ы и документи, относящієся къ исторіи Кіевской Академіи. Отд. II (1721-1795). Т. IV. Царствование Екатерины (1762-95). 1905. 35 стор.	30
А к т ы, относящієся къ исторіи Юго-Зап. Рос., изд. Петрушевичемъ. 1868. 192 стор.	22
А н т о н о в и ч ь. Волынская тревога 1789 г. 1902. 99 стор.	15
Б а г а л е й Д. Очерки изъ исторіи колонизаціи Степной Украины. 1887. 630 стор.	38
Б е с с а р а б а И. Матеріалы для этнографіи Херсонск. губ. 1916. 568 стор.	50
К а р п о в ь. Начало исторической дѣятельности Богдана Хмѣльницкаго. 1873. 258 стор.	18

Українські листівки, портрети українських гетьманів, письменників, політичних діячів — у великому виборі.

Твори написані тими мовами, якими оголошено їх назви.

Замовлення виконуються за готівку. Пересилка на рахунок клієнта.

Листування, замовлення та гроші слати на адресу: I. Chmeljuk, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5. France.

Агенція виконує тако-ж всякого роду інші поручення, що не відносяться спеціально до українки.

Хроніка

З життя укр. еміграції.

В Югославії

— Річні загальні збори Української Громади у Білгороді відбулися 30 вересня с. р. при великій участі членів і при досить напруженій атмосфері з огляду на акцію опозиції, створену тутешніми «націоналістами». Головним завданням цієї опозиції було захопити в свої руки Управу Громади. Тому за два тижні перед зборами до Управи посипалися заяви про прийняття в члени від людей, що не лише ніколи не були на якихось зібраннях, улаштуваних Громадою, але й взагалі не були відомі в тутешній українській колонії.

Управа, розуміється, не могла відразу прийняти до Громади цілком невідомих їй людей, що викликало озлоблення опозиції, що наперед уже передбачила провал своїх планів.

Члени опозиції виступали на зборах з гострою критикою діяльності Управи, при чому переключували факти і невірно освітлювали справи. Так як ці дискусії затягнулися й прибрали форми якоїсь обструкції, то збори припинили їх, а Управі уділили абсолютної. У відповідь на це опозиція, в складі 7 чоловік, демонстративно залишила збори з заявою, що вони, залишаючи збори, не залишають Громади і далі будуть продовжувати свою боротьбу проти теперішнього проводу Громади.

Після того, як опозиція залишила салю, збори ділово й без перешкод перейшли до дальшої праці та обрання нової Управи. До Управи обрано: п. В. Андрієвський — голова, п. М. Запольнюк — заступник голови, п. Б. Козиренко — секретар, п. Й. Прокопюк — бібліотекар, п. В. Сердюк — скарбник. До Ревізійної Комісії обрано пп. М.

Даценка, О. Доброхотова та Є. Турковця.

Не можемо при цьому висловити жалю, що шкідлива для нашої справи боротьба, що раніше велася проти Громади товариством «Просвітою» і розбивала тутешні українські сили, знайшла собі місце і в самій Громаді. Тим більше, що «націоналісти», здається, вирішили не перебирати засобами боротьби, не думаючи про те, як це все шкодить нашій загальній справі і які з того можуть бути наслідки.

В Туреччині

— Українська Громада в Туреччині надіслала швейцарському делегатові на XV асамблею Ліги Націй п. Мотт'ї, що під час обговорення в Лізі Націй справи прийняття большевиків до Ліги енергійно виступив проти цього прийняття та на захист України, телеграму такого змісту: «В імені українського громадянства в Туреччині просимо прийняти привітання за мужній та шляхетний виступ у Лізі Націй проти допущення туди большевиків, а за захист прав України — гаряче спасибі».

П. президент Мотта надіслав голові Української Громади в Туреччині подяку за це привітання.

В Китаю.

— Українська Громада в Шанхаю здобула собі вкладний листок у російській шанхайській газеті «Копейка», і кожне число цієї газети виходить з додатком, що зветься «Украинская Жизнь», в якому під редакцією Української Громади містяться мовами українською і російською важливіші українські політичні й культурні відомості з цілого світу.

Нові книжки й журнали.

— Український Технично-Господарський Інститут. Подбрани, 1934. Видання Товариства Прихильників Української Господарської Академії. 68 сторінок.

Брошура, що докладно інформує про Український Технично-Господарський Інститут заочного навчання при Українській Господарській Академії в Чехословаччині. Завдання Інституту, програма окремих відділів з зазначенням плати за навчання, список професорів, статистика студентів і т. д. — все це знаходить своє місце в брошурі, як і чисельні фотографії з життя Інституту.

Цю брошуру необхідно мати по всіх українських організаціях на еміграції, по всіх Громадах і Гуртках, як рівно-ж і на українських землях, — щоб Управи товариств та організацій могли завше поінформувати про нашу єдину подібного роду школу тих з наших громадян, що хотіли б пройти при Інституті той чи інший курс засьною метою.

Відділи при Інституті: Агрономично-Лісовий, Економічно-Кооперативний, Хемико-Техничний. Курси: українознавства, пасічництва, контроль-асистенські, сільсько-господарського рахівництва, садівництва, громадської агрономії, оброблення шкіри, основ радіотехники, практичної фотографії, практичного миловарства, перероблення садівництва та городини.

Кожна організація і всі, що хотіли-б учитися на зазначених відділах Інституту або на курсах, можуть (безплатно) виписати собі цю брошуру від Інституту, що має таку адресу: *Ukrainjsky Technicko-Hospodarsky Institut. Poděbrady. Tchecoslovaquie.*

— Український Сокіл, листок Союзу Українського Сокілства закордоном, ч. 5 (6). Прага, жовтень 1934. Стаття В. В. В. В. (все вперед, всі враз!), чеська стаття п. Прага про організацію чеських соколів у «жупи». В. Прохода — Руханка та спорт. І. Боберський — Чорний Кружок. Оповідки Управи Союзу. З життя українських Соколів на чужині.

— Юні Друзі, ілюстрований місячник для дітей, ч. 1. Львів, жовтень 1934. Ціна 10 грошів. Новий дитячий журнал для старших дітей (від третьої класи початкової школи до 13 літ). Крім ріжного іншого матеріалу для читання й віршів, містить журнал короткі оповідання: Сон Святослава Завойовника; Василько у Київській в'язниці — оповідання з часів недавнє-минулої збройної боротьби українського народу з московськими більшовиками; Діти-герої — оповідання про геройський вчинок 14-літнього хлопця Михася, що приймав активну участь у боротьбі з більшовиками; зазначення визначних в українській історії роковин, що припадають на місяць жовтень 1934 року — сорок всім років від смерті Гулана-Артемовського, триста десяти роковині здобуття козаками частини Царгороду, шістьсот вісімдесят перші роковини від коронації князя Данила на галицько-волинського короля. Вміщено кілька фотографій з дитячих українських садків та українського літака «Україна», збудованого в Америці. Дуже корисні відділи: Вчимося рідної мови та Українська Земля і Минуле України. В першому з цих відділів годяться початки української драматики, в другому знаходяться відомості про становище й простір України та про українські моря й ріки; у третьому говориться про походження українського народу та нашу історію. В цьому відділі подано тако-ж мапу України — Київської Держави — з 10 віку. Зазначити ще треба поради для дітей, які їм треба читати книжки. Старшим дітям журнал Юні Друзі радить прочитати: Маленькі борці, М. Погідний — Казка про гордого боярина, Р. Кіплінг — В джунглях, Михайло Середа — Петрус Шкода, Франц Коковський — За Україну. Для молодших дітей: Віршована азбука Олесья Чмелика, Золота рибка. Книжки ці висилає видавництво «Українська Реклама», Львів, Корнятков 1-11. Така сьма адреса і журналу Юні Друзі.

Українські Громадяне !

Наближається день 29-го жовтня. Цей день у минулому році встановлено було для виразу великого болю та смутку, для широкого співчуття гріккій недолі наших братів на Україні, для рішучого протесту проти великої руїни, що люті вороги принесли нашій рідній, нещасній землі.

Минулого року українська еміграція у Франції виявила незвичайну однодушність, жертвенність, і з зворушливим почуттям єдності кожна українська організація по всіх усядах, у всіх закутках Франції, одзначила цей день.

Зібрано було тисячі й тисячі франків, що їх наш емігрант відірвав од свого лихого денного заробітку. Кожний вважав своїм обов'язком дати хоч найменшу лепту для допомоги голодуючим на Україні.

І кожний, хто відзначив цей день жертвою для своїх братів на далекій Україні, хоч на час знову почув себе активним борцем за долю своєї батьківщини: він душею перенісся на Україну, своєю пожертвою він підтримав тих, хто ще й досі боряться за національні ідеї на рідній землі, бо-ж голодають там ті, кого люті наїздники засудили на смерть голодову за їхні стремління до волі й свободи, за їхню любов до рідного краю.

Зібрані гроші було вислано на Україну. Про значіння цієї підтримки, хоч невеличкої, можуть проречисто говорити ті листи, що їх отримано після висилки допомоги. Ось уривки з них:

«Я отримала чек на 100 франків, за що приношу сердечну подяку. Це якесь змилювання Боже над нашим горем... Я так вдячна. що не нахожу слів висловити свою вдяку...»

Це пише дружина одного українського діяча, якого большевики розстріляли.

Друга особа пише:

«Несподівано отримали 100 франків. Є ще люде, що змилювалися над нашим нащастям... Тепер купимо в крамниці «Торґсіну» муки, рижу, картоплі, сала. Бо-ж тепер на базарі не можна купувати навіть картопляних лущайок з-під поли, як давніше продавали. Думаємо, що цих 100 франків нас врятують на цілий місяць. Хай Бог благословить тих, хто нам цим допоміг...»

Сила листів свідчать, що ця допомога приходить в пору. Тепер-же наближається зима, а з нею ще гірший голод.

Ось уривок листа від одного професора, культурно-громадського діяча (одержано цими днями):

«Виїхав з міста й ходжу по селах, збираю милостиню. Уявіть собі мене: старого, хворого, що ледве ноги пересуває... Протягаю руку, але ніхто нічого не дає, бо самі голодають...»

Маються й інші листи, повні розпачу й жаху. Благають допомоги.

Отже кличемо все українське громадянство в день 29-го жовтня виконати свій обов'язок перед тими нещасними людьми.

Знову скликайте збори, переводьте збірки. На одну мить перенесіться туди, де панує зло, лихо, недля, голод. Згадайте тих, що страждають.

